

Nemzeti Információs és Dokumentációs Központ Nigéria számára: néhány gyakorlati szempont

A javasolt Nemzeti Információs és Dokumentációs Központ (*National Information Documentation Centre* = *NIDOC*) fő feladata az volna, hogy hozzáférést biztosítson Nigéria nemzeti információforrásaihoz a társadalom minden szektorában. Ezek optimális kihasználását kellene megteremtenie, nevezetesen az információs szolgáltatások megszervezése, az információforrások rugalmas kölcsönzési és elosztási elveinek kimunkálása, a hatékony információterjesztési politika elfogadtatása révén.

A fentiek részfeladatai lehetnek:

- ▶ együttműködés az információcseré területén más országok hasonló intézményeivel és nemzetközi szakmai szervezetekkel, továbbá azok indexelő és referáló szolgáltatásaival;
- ▶ fordítási szolgáltatás;
- ▶ referenszolgáltatás, azaz a különféle információs jelentések elemzése, befejezett és folyamatban levő kutatásokról szóló információk, külső információk „újracsomagolása” és továbbítása helyi felhasználóknak;
- ▶ reprográfiai szolgáltatások a nem publikált és efemer irodalomhoz való jobb hozzáférés érdekében;
- ▶ az országban folyó könyvtári és információs szakmai munka javítása továbbképzés útján.

A rossz gazdasági helyzet folytán egy beruházásigényes, önálló intézmény létesítése lehetetlen, viszont a NIDOC létrehozható lenne a Nemzeti Könyvtár keretében.

A Nemzeti Könyvtár fő feladatai a következők:

- ▶ a fejlesztés támogatása;
- ▶ teljességre törekvő gyűjtemény kialakítása és hozzáférhetővé tétele bel- és külföldön;
- ▶ az információáramlás biztosítása Nigéria és más országok között.

A Nemzeti Könyvtár – teljeskörűen – köteles példányokban részesülni. Nemzeti bibliográfiai funkciót is ellát a *Nigériai Nemzeti Bibliográfia*, a *Nemzeti Központi Katalógus* és az *Időszaki Kiadványok Nemzeti Lelő-*

helyjegyzéke kiadásával. A Nemzeti Könyvtárban adják ki a nigériai ISBN- és ISSN-számokat.

A NIDOC jövőbeni tevékenységéhez kapcsolódó tevékenység még a Nemzeti Könyvtárban a Nemzeti Olvasásfejlesztési Program és a Nemzeti Copyright Központ működtetése, továbbá a nemzeti könyvtárstatistikai funkciók ellátása.

A Nemzeti Könyvtárnak a felhasználói vizsgálatokban szerzett tapasztalata is hozzájárulna a NIDOC jó működéséhez. Többek között Ibadan városában végeztek vizsgálatot mérnökök körében.

A Nemzeti Központi Katalógus még nem készült el, mivel a manuális előállítás, a nem megfelelő munkatársi gárda és az egységes katalogizálás hiánya ezt mindeddig megakadályozta. A legjobb megoldás a számítógépesítés volna, de mostanáig erre nem volt példa Nigériában. A gépesítést akadályozzák a kedvezőtlen időjárási körülmények (hőség, poros levegő), előre nem látható áramszünetek, rossz telefonszolgáltatás, a megfelelően képzett és motivált hazai és külföldi szakemberek hiánya. Meg kell vizsgálni, hogy a nemzeti kiadványok mennyisége indokolná-e egy nagyszámítógép beszerzését.

Az első nigériai könyvtárosképző felsőoktatási intézmény 1960-ban alakult, és öt további követte. A tantervekben nem szerepel az információtechnika oktatása, holott szükséges lenne ennek bevezetése. Minden könyvtári tanszéken legalább egy-egy mikroszámítógép kellene megfelelő szoftverekkel, szimulációs mintaadatbázisokkal, megfelelő telekommunikációs rendszerrel, néhány intelligens terminállal és modemekkel, továbbá CD-ROM-okkal. Viszont máris jó képzési-oktatási tapasztalatok vannak az egyszerű és olcsó optikai eszközök felhasználása terén.

NWEKE, K. M. C.: *A National Information Documentation Centre for Nigeria: some practical considerations.* = *Information Development*, 8. köt. 4. sz. 1992. p.228–232./

(Koltay Tibor)

Tudományos és műszaki információ Ghánában

A fejlődő országokban a kutatási tevékenység szinte teljes egészében állami feladat. Ghánában is a legtöbb kutatóintézetet a Tudományos és Ipari Kutatási Bizottság (*Council for Scientific and Industrial Research* = *CSIR*) fogja össze.

Az államtól való függés hátránya, hogy

- ▶ az alapkutatás adminisztratív és politikai keretbe kerül, ami ellentmondhat a kutatás megkövetelte jellemzőknek;
- ▶ a tudósok közszolgálati alkalmazottak;
- ▶ a finanszírozás és a menedzsment rugalmatlan.

A fejlődő országok többsége pénzügyi nehézségekkel küzd, amit a kutatás is megszenved. A külföldi támogatások mértéke pedig nem elegendő.

Az itteni mondanivaló szempontjából maga a tudományos és műszaki információ fogalma is problematikus. Egy nemzeti tudományos és műszaki fejlesztési terv kontextusában az információt szélesebben kell értelmezni, hogy a tudományos kísérletek eredményeit és a szakirodalmi forrásokban publikált adatokat, továbbá a más hordozókon megjelenőket is egyaránt ide lehessen sorolni.

Ghánában mintegy 40 tudományos és műszaki szakkönyvtár működik a három egyetemi könyvtáron kívül. A Ghánai Nemzeti Tudományos és Műszaki Információs Hálózat (*Ghana National Scientific and Technological Information Network = GHASTINET*) létrehozásának történeti előzménye a CSIR mellett működő Központi Referenz és Kutatási Könyvtár létrehozása volt 1964-ben. Ez a könyvtár koordinálja mindmáig a bizottsághoz tartozó könyvtárak tevékenységét.

A GHASTINET feladata, hogy koordinált nemzeti mechanizmust hozzon létre a bel- és külföldi tudományos információ terjesztésére. A cél egy központosított állomány létrehozása.

A GHASTINET különböző intézményekkel a következők érdekében kooperál:

- ▶ adatbázisok létrehozása és működtetése a hazai tudományos és műszaki szakirodalom leírásaiból, a magas szintű szakemberek „paramétereiből”, a tudományos kutatási projektek kivitelezőiből és a folyóiratok lelőhelyeiből;
- ▶ ezen adatbázisokból kéthavonként megjelenő referálólap, szakemberjegyzék, projektájékoztató és folyóirat-kc előállítás;
- ▶ az adatbázisokból és más szakirodalmi gyűjteményekből különféle információs szolgáltatások (SDI, párbeszédes és hagyományos irodalomkutatás, bibliográfiakészítés stb.) meghatározott felhasználói kategóriák számára;
- ▶ rövid időtartamú szakmai gyakorlatok és gyakorlati képzés szervezése;
- ▶ kapcsolatteremtés helyi, regionális, továbbá nemzetközi hálózatokkal és adatbázisokkal elektronikus posta és dokumentumszállítás biztosítására;
- ▶ egységes és szabványos hálózati tevékenység kialakítása;
- ▶ tanulmányok és felmérések szükségességének feltárása, ilyen akciók lefolytatása és megbízások kiadása meghatározott vizsgálatokra;
- ▶ bizonyos hazai dokumentumok mikrofilmmezési mechanizmusának kidolgozása, ehhez eszközök szerzése;
- ▶ információk „újracsomagolása” és a „hogyan csináljuk” tájékoztató füzetek előállítás.

A GHASTINET egy nemzetközi központból és a következő ágazati alközpontokból áll: mezőgazdaság

és halászat; energia; vízügy; ipar; közgazdaság; geológia, bányászat és kohászat; építés; egészségügy és környezetvédelem.

A hálózathoz *speciális gyűjtemények és szervezetek* is kapcsolódnak: a három egyetem könyvtára, a Ghánai Könyvtári Tanács, a Ghánai Szabványügyi Hivatal, a Ghánai Nemzeti Archivum, a Ghánai Múzeumi és Műemléki Tanács, a Ghánai Egyetem könyvtár tanszéke, a Fő Anyakönyvvezetői Hivatal.

A nemzeti központ fogja fenntartani a Nemzeti Központi Katalógust, és publikálja a lelőhelyjegyzéket is. Koordinálni fogja továbbá a könyvtárközi kölcsönzést és cserét, valamint a külkapcsolatokat. Tiszte lesz a könyvtári és bibliográfiai terület egységesítő és szabványosító tevékenységének a felügyelete.

Az elmúlt évtizedben Ghánában a tudományos információs rendszerek teljesítménye gyenge volt, és ez csak tovább süllyedt a nemzetgazdaság leromlásával. A könyvtárak állománya nem növekedett. A tudományos publikációs tevékenység is alacsony színvonalon állt. Mindez elsősorban pénzügyi okokra vezethető vissza. A külföldi irodalom túlnyomó részét nem tudják beszerezni, és ebben a Világbank e téren nyújtott segítsége sem volt elegendő. Az adományokkal pedig vegyesek a tapasztalatok.

A hazai dokumentumbeszerzés sem könnyű, mivel a kötelezpéldány-szolgáltatási fegyelem rossz, ráadásul e kötelezettség nem vonatkozik a kormányzati dokumentumokra. Nehéz információkat és dokumentumokat kapni sok helyi konferenciáról. A pénzsűke a hazai dokumentumok vásárlását is korlátozza. Ennek következtében kevés a nemzetközi cserére felhasználható anyag. A forrásmegosztás a hiányos központi katalógusok és a rossz telekommunikáció folytán alacsony szintű, bár ezen remélhetőleg segíteni fog a GHASTINET létrehozása.

A tudományos vagy műszaki végzettségűeket fokozottabban kell a könyvtárosképzésbe bevonni. A Ghánában folyó oktatási reform, amely az elmélet helyett a gyakorlati tudásra igyekszik áthelyezni a hangsúlyokat, vélhetően a tudományos és műszaki könyvtárakat is pozitívan fogja érinteni.

A finanszírozási gondok rövid távú megoldására nem látszik lehetőség. Szükség volna viszont a folyóirat-rendelések koordinációjára, a könyvtárak közötti cseretevékenység nemzetközi normáknak megfelelő fejlesztésére, kölcsönös, közvetlen kölcsönzési együttműködések kialakítására, az információs technika fokozottabb használatára és hasznosítására. Mivel a tudományos társaságok publikációikat olcsóbban adták tagjaiknak, a könyvtáraknak testületi tagként részt kellene venniük ezek működésében.

/ALEMNA, A. A.: Scientific and technical information in Ghana. = Information Development, 8. köt. 4. sz. 1992. p. 215-220./

(Koltay Tibor)